

Verbinden

Verbinden

Samen verantwoordelijk voor groepsdynamiek in het voortgezet onderwijs

Ingrid Meurkens

Colofon

Auteur: Ingrid Meurkens

Titel: Verbinden

Subtitel: Samen verantwoordelijk voor de groep in het voortgezet onderwijs

Uitgever: Bookmundo

Omslag: Bookmundo

ISBN: 9789403924731

Eerste druk: 2026

Van deze auteur verscheen ook:

Sensitief handelen – Trauma-, cultuur- en taalsensitief werken in onderwijs

Taalgericht lesgeven in de meertalige klas – Een handreiking voor docenten in het VO

Veiligheid als basis voor ontwikkeling - Gedrag onder spanning vraagt om meer dan corrigeren

<https://publishnl.bookmundo.com/ingridmeurkens>

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

- Voor wie is dit boek?
- Hoe gebruik je VERBINDEN?
- Waarom geen kant-en-klare oplossingen?
- Hoe is het boek opgebouwd?

Deel I – Het fundament

Hoofdstuk 1 – Anders kijken

Hoofdstuk 2 – Wat is groepsdynamiek?

Hoofdstuk 3 – Het pedagogisch denkkader van VERBINDEN

Deel II – VERBINDEN in de praktijk

Hoofdstuk 4 – De eerste ontmoeting met een groep

Hoofdstuk 5 – Samen bouwen aan groepsnormen

Hoofdstuk 6 – Consequent handelen als pedagogische keuze

Hoofdstuk 7 – Wanneer één leerling steeds de interactie bepaalt

Hoofdstuk 8 – Wanneer fouten niet meer veilig voelen

Hoofdstuk 9 – Wanneer een leerling langzaam uit beeld verdwijnt

Hoofdstuk 10 – Wanneer één leerling veel invloed heeft op de groep

Hoofdstuk 11 – Wanneer twee leerlingen elkaar versterken

Hoofdstuk 12 – Wanneer een leerling er steeds minder bij lijkt te horen

Hoofdstuk 13 – Wanneer de groep de grens opzoekt

Hoofdstuk 14 – Wanneer emoties de groep binnenkomen

Hoofdstuk 15 – Pedagogisch herstel: samen verder na een moeilijke situatie

Hoofdstuk 16 – Wanneer de groep verantwoordelijkheid gaat nemen

Deel III – Samen werken met VERBINDEN

Hoofdstuk 17 – Samen verantwoordelijk: pedagogisch handelen als team

Hoofdstuk 18 – Werken met VERBINDEN in de dagelijkse praktijk

Hoofdstuk 19 – Blijven kijken, blijven ontwikkelen (*epiloog*)

Bijlagen

Bijlage 1 – Het VERBINDEN-denkkader

Bijlage 2 – Persoonlijk analyse en reflectie

Bijlage 3 – Observatieformulier

Bijlage 4 – Intervisieformulier

Literatuurlijst

Voorwoord

Waarom lijkt de ene onderwijsprofessional moeiteloos aansluiting te vinden bij een groep, terwijl een collega met dezelfde groep voortdurend vastloopt?

Die vraag hield mij jarenlang bezig.

Niet omdat ik wilde ontdekken wie het "goed" deed en wie niet. Maar omdat ik steeds sterker het gevoel kreeg dat we de verkeerde vraag stelden.

In de dagelijkse praktijk kijken we nog vaak naar groepsdynamiek alsof zij zich vooral afspeelt tussen leerlingen onderling. We zoeken verklaringen in het gedrag van individuele leerlingen of in het handelen van individuele onderwijsprofessionals. Terwijl juist de voortdurende wisselwerking tussen leerlingen én onderwijsprofessionals de ontwikkeling van een groep bepaalt.

Iedere onderwijsprofessional die met een groep werkt, maakt onderdeel uit van die groepsdynamiek. Iedere les, iedere interactie en iedere pedagogische keuze draagt, bewust of onbewust, bij aan de ontwikkeling van een groep.

Dat betekent ook dat de ontwikkeling van een groep nooit de verantwoordelijkheid is van één onderwijsprofessional.

Wanneer een collega een groep als moeilijk ervaart, is de vraag niet: *"Wat doe jij verkeerd?"* En wanneer een collega juist gemakkelijk aansluiting vindt, is de vraag niet: *"Kun jij deze groep van mij overnemen?"*

De vraag is:

Wat vraagt deze groep van ons als team?

Juist vanuit die vraag is **VERBINDEN** ontstaan.

Geen methode met vaste antwoorden.

Geen stappenplan.

Maar een pedagogisch denkkader dat helpt om groepsdynamiek beter te begrijpen en pedagogische keuzes bewust te verbinden aan de ontwikkeling van een groep.

VERBINDEN nodigt uit om anders te kijken. Niet alleen naar leerlingen, maar ook naar de invloed die wij als onderwijsprofessionals, iedere schooldag opnieuw, hebben op de ontwikkeling van een groep. En niet alleen naar ons eigen handelen, maar ook naar de gezamenlijke pedagogische verantwoordelijkheid die daarbij hoort.

Ik hoop dat dit boek je uitnodigt om met nieuwsgierigheid te blijven observeren, met collega's in gesprek te gaan en pedagogische keuzes steeds opnieuw bewust en samen af te stemmen op wat een groep nodig heeft.

De positieve ontwikkeling van een groep vraagt om onderwijsprofessionals die dezelfde pedagogische uitgangspunten delen en samen dragen wat de ontwikkeling van een groep van hen vraagt.

Dat is de kracht van **VERBINDEN**.

Inleiding

VERBINDEN is een pedagogisch denkkader voor groepsdynamiek in het voortgezet onderwijs.

Het vertrekt vanuit het uitgangspunt dat iedere docent die met een groep werkt, onderdeel uitmaakt van de groepsdynamiek. Iedere pedagogische keuze draagt bij aan wat er binnen een groep ontstaat. Daarom vraagt de ontwikkeling van een groep om gezamenlijke pedagogische verantwoordelijkheid.

Voor wie is dit boek?

Dit boek is geschreven voor docenten en andere onderwijsprofessionals die werken met groepen leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Hoe gebruik je VERBINDEN?

VERBINDEN is geen methode of stappenplan. Het is een denkkader dat helpt om groepsdynamiek te analyseren en pedagogische keuzes te maken vanuit vier uitgangspunten:

- **Verbinding** – Iedere docent is onderdeel van de groepsdynamiek.
- **Ontwikkeling** – Pedagogisch handelen is gericht op ontwikkeling.
- **Invloed** – Iedere pedagogische keuze beïnvloedt de groep.
- **Betekenis** – Iedere pedagogische keuze heeft betekenis voor de groep.

Hoe is het boek opgebouwd?

Het boek begint met de uitgangspunten van VERBINDEN. Vervolgens worden deze uitgewerkt aan de hand van theorie, praktijksituaties, voorbeelden en reflectievragen. Het laatste deel laat zien hoe het denkkader gebruikt kan worden binnen de dagelijkse onderwijspraktijk en in het gesprek met collega's.

Deel I – Het fundament

Hoofdstuk 1 – Anders kijken

Een nieuwe les begint.

Leerlingen komen binnen. Sommigen zoeken direct hun vaste plek. Anderen praten nog na over de pauze. Er wordt gelachen, gefluisterd en geschoven met stoelen. Een leerling groet je. Twee leerlingen zoeken elkaar op. Een ander blijft nog even bij de deur staan.

Het lijken gewone momenten.

Toch gebeurt er al veel.

Nog voordat de les echt is begonnen, beïnvloeden leerlingen elkaar. Zij zoeken contact, nemen waar, reageren op elkaar en stemmen hun gedrag af op wat er om hen heen gebeurt. Tegelijkertijd kijken zij ook naar jou. Hoe begroet je de klas? Welke verwachtingen spreek je uit? Hoe reageer je op de eerste opmerking, de eerste vraag of de eerste verstoring?

Iedere pedagogische keuze beïnvloedt de groep en krijgt daardoor betekenis voor leerlingen en de ontwikkeling van de groep.

Vaak denken we bij pedagogisch handelen aan de momenten waarop een docent moet ingrijpen. Een conflict. Een leerling die de les verstoort. Een grens die wordt overschreden.

Maar pedagogisch handelen begint veel eerder.

Het begint bij de manier waarop je kijkt.

Niet alleen naar individuele leerlingen.

Maar ook naar wat zich tussen leerlingen afspeelt.

Naar de onderlinge beïnvloeding.

Naar de ontwikkeling van de groep als geheel.

In het voortgezet onderwijs ontmoeten leerlingen iedere dag verschillende docenten. Iedere docent brengt een eigen persoonlijkheid, ervaring en pedagogische stijl mee. Juist die verschillen verrijken het onderwijs.

Tegelijkertijd ontwikkelt een groep zich niet binnen één les of in contact met één docent. Die ontwikkeling ontstaat in de opeenvolging van lessen, ontmoetingen en pedagogische keuzes gedurende de hele schooldag.

Iedere docent maakt daarom deel uit van de groepsdynamiek.

Niet als toeschouwer.

Niet als buitenstaander.

Maar als deelnemer.

Dat betekent niet dat een docent verantwoordelijk is voor alles wat er binnen een groep gebeurt. Wel heeft iedere docent invloed op de ontwikkeling van de groep door de pedagogische keuzes die hij of zij maakt.

Leerlingen nemen ervaringen mee van de ene les naar de andere. Zij geven betekenis aan wat zij dagelijks meemaken. Daardoor wordt groepsdynamiek niet gevormd door één gebeurtenis of één docent, maar door de voortdurende wisselwerking tussen leerlingen en docenten.

Binnen VERBINDEN staat daarom niet de vraag centraal hoe gedrag kan worden beheerst, maar hoe pedagogisch handelen kan bijdragen aan de ontwikkeling van leerlingen én van de groep.

Vanuit deze manier van kijken is VERBINDEN ontstaan.

Niet als een methode met vaste stappen of kant-en-klare oplossingen, maar als een pedagogisch denkkader dat docenten helpt om groepsdynamiek anders te bekijken, bewuste pedagogische keuzes te maken en daarover met collega's in gesprek te gaan.

Voordat we kunnen onderzoeken welke pedagogische keuzes passend zijn, is het belangrijk om eerst te begrijpen hoe groepsdynamiek ontstaat en zich ontwikkelt. Daarom staat in het volgende hoofdstuk de vraag centraal: **wat is groepsdynamiek?**